

Bipersonen

Hugo Hørlych Karlsen: *HOLLÆNDEREN*

Historisk roman

Omslag: Svetlana Makarenko

Hovedland 2008. 160 sider, kr. 188,-

Af Anna Poulsen

“*Hollænderen* har som hovedperson en af bipersonerne fra *Hugo Hørlych Karlsons* forrige roman *Den første sønderhoning*. De to romaner kan læses hver for sig og sammen.”

✱

Denne vejledning gives på bogomslagets bagside. Og det er sandt, at bøgerne kan stå alene og læses hver for sig; men bedst er det, at de læses sammen. Dog er rækkefølgen ligegyldig.

Således læste jeg *Hollænderen* først, og én af fascinationerne i den efterfølgende læsning af *Den første sønderhoning* blev netop at opdage, hvorledes hovedpersonen *Erik* fra bog to reelt set er biperson i bog ét.

Når det ikke spiller nogen større rolle, i hvilken rækkefølge man læser de to bøger, er det fordi de ikke ligger i kontinuerlig forlængelse af hinanden. De løber derimod som *to samtidige fortællinger*, der fletter sig ind og ud af hinanden. Den ene har *Ann Katrinns* vinkel og tolkning af begivenhederne. Den anden er set ud fra *Eriks* synsvinkel.

✱

Erik er altså *biperson* i bog ét. Og *biperson* kan man være på flere måder. Man kan være tilfreds med en placering i periferien, fordi man ikke ønsker at være i centrum; og man kan føle sig sat udenfor.

I bog ét er *Erik* biperson for hovedpersonen *Ann Katrinn*. I bog to, som er *Eriks* fortælling, er han - som *hovedperson* - imidlertid langt hen ad vejen *en slags biperson i sit eget liv*. Hovedpersonen er nemlig i høj grad stadig *Ann Katrinn*, den kvinde han aldrig får, men som alligevel indirekte er så styrende for, hvad han foretager sig.

Det kan således være en spændende, berigende, men også smertefuld oplevelse at læse om identiske forløb, som ses med *forskellige synsvinkler*. At læse om den altafgørende betydning, den ene lægger i et bestemt møde, som næppe bemærkes af den anden.

✱

At *begivenheder* kan foregå samtidigt rent historisk, men alligevel forløbe usamtidigt i menneskelig henseende, pointeres allerede i det digt, der indleder romanen og således står som et *motto* for bogen:

“Det rette øjeblik
bliver det forkerte
før man kan nå
at trække vejret.
Den, der handler overilet,
mister mulighederne,
og den, der tøver for længe,
står tomhændet tilbage.
Solen sejler sin fastlagte kurs,
månen følger sin bestemte bane,
og det rette øjeblik
stopper ikke op
for at vente
på noget menneske.”

Yuan Dao

Det rette øjeblik! Den der vil fange det rette øjeblik, må turde gøre sig selv til hovedperson i situationen. Den, der tøver, får rollen som biperson.

✱

Ann Katrinn er således til en vis grad *hovedper-*

son i begge bøger, og i *Den første sønderhoning* lader forfatteren hende føre pennen. Hun beretter om sine erindringer og tiden 1550 -1607.

Ann Katrinn lærer nemlig at læse og skrive, og denne *læreproces* er én af de begivenheder, der fører hende bort fra barndomsvennen og lege-kammeraten *Erik*. Inden *Ann Katrinn* kom i skole hos præsten, legede hun med *Erik*, og de gemte sig for præstens *Peder*, fordi han var så kedelig.

Men et møde med *Anders Sørensen Vedel*, som kommer til Fanø for at samle og nedskrive historier, ændrer hendes liv:

“Sorte tegn på hvid grund - som sporene efter fugleklørerne i sneen. Sådan landede de ord, munden frit kunne sige, og blev bundet til det hvide ark, hvorfra de så fløj op igen og bar lyden og meningen med sig, når andre læste dem. Min [*Ann Katrinn*s, red.] betagelse var så stor, at han til sidst tog fat i mine skuldre, holdt mig ud fra sig og så nøje på mig. [...] Hør, du skal læse sammen med *Peder*, præstens søn. Du vil gerne lære dette, ikke? [...] Intet forekom mig vigtigere i verden end at lære denne kunst, der var trolddom for mig. For den magt, man fik over mennesker - man kunne fange deres ord, fæstne dem og sætte dem fri igen, som man selv syntes. Og sådan blev *Peder* og jeg læsekammerater.”

(Side 37).

Ann Katrinn og *Peder* bliver dog ikke kærester, dertil er han nok stadig for kedelig; men det er *Mathis* til gengæld ikke. Han er tater eller roma, og som sådan tilhørende en fredløs race, der må jages hvor som helst. Men han har fundet et fristed på Fanø, og her skaber han glæde med sit fantastiske violinspil. Hvad *Ann Katrinn* kan udtrykke med sit sprog, kan han udtrykke med sin musik.

Og *Den første sønderhoning* er musik og dans skabt af romaen *Mathis*, *Ann Katrinn*s kæreste. Ligeledes tolker han mennesker via sin musik, og mange får således deres specielle “stykk” [musikstykke, red.]. *Mads’ Styk’*, *Krestens Styk’*, *Hans’ Styk’*, *Mossings Styk’* osv. Så er der så at sige noget tilbage efter fiskerne, hvis de skulle omkomme på havet. Og således gives mange

smukke beskrivelser af, hvorledes romaen *Mathis* er livgivende for de mennesker, der omvendt har givet ham et frit livsrum blandt sig. Det er gensidige kærlighedserklæringer.

✱

Hvor *Ann Katrinn* selv fører pennen i *Den første sønderhoning*, er det *en alvidende fortæller*, der beretter om *Erik*, kaldet *Hollænderen*, fordi han har sejlet med en hollænder. Som *Ann Katrinn*s beretning var en erindring, er fortællingen om *Erik* ligeledes erindringsbilleder, der går tilbage til den barndom, han havde sammen med *Ann Katrinn*. Men hvor *Ann Katrinn*s beretning slutter i 1607, føres vi med *Erik* videre frem til året 1657, hvor han i sin høje alderdom endelig har besluttet sig for at fri til *Ann Katrinn*, eftersom *Mathis* har været forsvundet i mange år.

Da *Erik* når frem til *Ann Katrinn* er det blevet for sent - igen. Men siddende i hendes stue oplever han i tilbageblik sit liv, sit forhold til kvinder og kammerater, arbejdsliv på havet, højdepunkter, katastrofer, liv og død.

Det er karakteristisk at hvert kapitel indledes med et udråb: *Erik!* - *Erik, pisst!* - *Erik, unge mand, langlemmede rødtop!* - *Erik, se!* - *Erik!* *Erik!* - *Erik vi skal op igen!* - *Hollænder - af vejen!* Osv. Hovedpersonen kaldes hele tiden frem fra periferien. Andre sætter liv i ham. Og så fortælles hans liv frem i lyset.

Fra begyndelsen er hans liv en kredsen om *Ann Katrinn*. Han overhører tilfældigt sine forældre tale om den sørgelige kendsgerning, at *Ann Katrinn*s mor døde i barselseng, at hendes far *Mads* lever alene og at pigen opholder sig hos plejeforældrene *Mossing* og *Berta*.

Ann Katrinn på 5 år kender ikke sandheden, og *Eriks* mor mener, at:

“nogen skulle fortælle hende det nu, så hun kan lære at leve med det.”

(Side 16).

Den opgave påtager 4 årige *Erik* sig! Selvstændigt og uden forældrenes viden løber han ud i klitterne og hen til *Mossing* og *Berthas* hus, hvor *Ann Katrinn* sidder udenfor og hugger til den frosne is i en spand:

“Du ødelægger spanden, Ann Katrinn - - Pas dig selv! - - Pas du bare dig selv, for du har ingen mor. - - Mads er din far, at du ved det. Din mor er ikke din mor.” (Side 17).

Så er det sagt. *Ann Katrinn* kyler isspanden efter *Erik*, den rammer ikke, og *Erik* går hen for at varme hende, giver hende sin hue og lægger sig kærligt ved siden af hende i sneen.

Men *Eriks* modige tiltag som 4 årig varer ikke ved; gradvist er det *Ann Katrinn*, der tager føringen, og da han en dag har fundet en flot gåsefjer, som han vil snitte til en fjerpen til hende, kommer hun ham i forkøbet ved at kræve den fra ham:

“Fjeren, du vil jo ikke engang give mig den.”
(Side 27).

Der var intet, *Erik* hellere ville; men *Ann Katrinn* skulle opleve ham som giver, nu står han frysende tilbage som gerrig. Og *Erik* bliver mere forsigtig i forhold til hende. Da hun begynder at læse hos præsten, føler *Erik*, at hun er taget fra ham. Og han lader det ske, som den sagtomdige dreng han er.

Det sagte mod er i det hele taget karakteristisk for *Erik*, som på den ene side lader tingene ske, som de kommer til ham, men som på den anden side altid yder sit allerbedste, når han står i de tilskikkede situationer. Som 12 årig ligger det således lige for, at han begynder at sejle ud med fiskerbådene, og han påmønstrer hos den bryske *Lars Peter*, som lige står og mangler en mand. Det var egentlig ikke *Eriks* ønske, men nu bliver det sådan, og han glæder sig til at fortælle nyheden til *Ann Katrinn*. Men da han forventningsfuldt løber ud til hendes hus, ser han på afstand, at hun sidder og lytter til *Mathis*, som spiller violin:

“Og Erik trækker sig krybende på alle fire, tæt presset mod jorden tilbage ...”
(Side 40).

Denne tilbagetrukne position beholder han i forhold til *Ann Katrinn*. For hver gang han beslutter sig for at åbne sig for hende, kommer *Mathis* i vejen; og da *Ann Katrinn* på et tidspunkt

beder ham om hjælp - og på det nærmeste indirekte antyder ægteskab - forstår *Erik* ikke situationen.

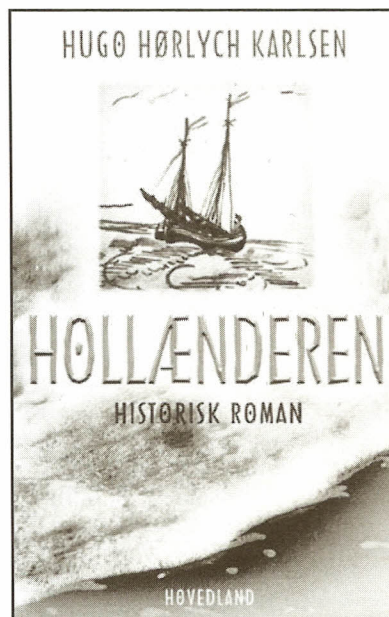
*

Erik bliver skibsdreng og senere tager han på langfart med forskellige handelsskibe. Ikke fordi det er det, han ønsker, men fordi det er, hvad han har mulighed for:

“Erik var en af dem, der ikke hørte hjemme på havet, men ikke så anden mulighed, og heller ikke ville andet.”

Således skriver *Ann Katrinn* om *Erik* i *Den første sønderhoning* (side 187). Når der ikke er anden mulighed, vil *Erik* det, der er mulighed for! Det er sagte mod. Og efterhånden klarer han sig godt på havet og vender hjem som *Hollænderen*. En hæderstitel, fordi Holland i disse tider oplevede en blomstrende periode med skibsfart, handel og stor velstand.

Erik drog ud, fordi han ikke fik sig en kone på Fanø, men han kom hjem og høstede anerkendelse som *Hollænderen*. Og også han fik sit ”stykk” af *Mathis*. Det blev ikke til *Eriks Styk*, men til *Hollænderen*. Han blev en, som små drenge på øen længtes efter at ligne. Ud at sejle på de store verdenshave og opleve eventyr.

✱

Det er *en utrolig smuk beskrivelse af en udvikling - fra dreng til mand* - med sagtomdigheden i behold. Og hvorfor er det nu en dyd at gå stille med sit livs mod, kunne man spørge? Måske fordi det knytter sig til hverdagslivets eksistentielle tildragelser. Måske fordi det er et mod, der viser sig på trods af. På trods af, at sømands livet ikke er let for ham; på trods af at død og ulykke rammer ned blandt hans nærmeste, og på trods af, at han aldrig får sin store kærlighed *Ann Katrinn*.

Han har ladet livet komme til sig og levet det efter bedste evne. *Bipersonen*, som har været i periferien - i forhold til *Ann Katrinn* og *Fanø* - kommer hjem, da livscirkelen er ved at være sluttet, og her træder han så ind i centrum, i *Ann Katrinns* stue som *Hollænderen*.

✱

Det er *en historisk roman*, hvor den lille historie og den store historie er i dialog med hinanden. Danmarkshistoriens *Chr. d. 4.* med hans krige og heksebrændinger influerer på fannikkernes liv. Handel og søfart sætter *Fanø* på verdenskortet. Historikeren *Anders Sørensen Vedel* går rundt i den lille historie og prøver at fange og fastholde den og den store danmarkshistorie på papiret.

Læs mere om romanerne på: www.nordosten.dk/tosonderhoningromaner.html

Og forfatteren *Hugo Hørlych Karlsen* gendigter det hele på baggrund af gedigen research og i et sprog, som man til tider - med et datidigt udtryk - måske ville have kaldt "tunge tale." Det vil sige en sprogbrug, der kommer som en guddommelig nådegave udefra og bryder frem som af sig selv.

Og *Erik* siger:

"Dit åndedræts fjer strejfer mit sind. Du dagens danser over havets runding. Så nær i den fjernhed ligger du formet i kimingens bue, toner frem i aromaerne fra blæretangens vuggen, i bølgerens salte gus, når de krummer sig over stenene nær det efterårsmodne hybenrøde skær fra strandens solhvide slette ..."

(Side 93).

Så poetisk lader forfatteren *Erik* udtrykke sig, da han ligger på stranden hos kvinden *Sidsel*, mens han omvendt - på vej til *Ann Katrinns* hus - slet ikke kan finde de ord, han vil sige til hende og derfor må stoppe op - tøve - og lede.

✱

Det er poesi, det er realisme; det er medrivende og fascinerende læsning.